

PROZA

Dušan Merc

Bog se je ustavil za Savo

Iz zasavske goščave se ni dalo videti, da se tam zadaj za Šiško, od grajskega hriba naprej proti Julijcem, za vsem obzorjem, že bliska in da se pripravlja poznopoletna nevihta. Vsi pa so čutili sparino in nizek pritisk.

Opuščeno gradbišče ob reki in skale iz pozabljenih melioracijskih projektov, ki so bile nenaravno nagrnjene, da bodo zavarovali breg, ko bo dovolj denarja, so zožali tok reke, da bi dober fantovski lučaj kamna gotovo dosegel drug breg. Ob velikih skupinah grmovja in gručah dreves so bila smetišča plastičnih steklenic, vakuumskih zavitkov za meso, plastificiranih krožnikov, pločevink piva, napitkov, ledenih čajev, rdeče in črne in modre in srebrnkaste pločevinke, kar tam na kupih, nihče nič ne pobere, kakor da bi čakali, da bo reka prestopila rob, da bo odnesla tja dol, tja nekam, k drugim ljudem in tja, kjer ni nikogar. Pravzaprav nekam, saj reka odplavi, reka se ne vrača.

Ženske s prvimi znaki celulita, oprezujoče, kako se starajo, shujšane do kože ali zadebeljene, zamaščene, intimne druga z drugo in zarotniške, moški s povečanimi trebui, na videz še samozavestni, spretni pri peki mesa, poznavalci športa in politike in gospodarstva, očitno dobri pivci, kdo več, alkoholizirani, dalj od trave v mladosti ni šel nihče, vsi so ostali pri niktinu in alkoholu, za odtenek bolj ali manj. Družba pri družbi, da so se slišale, mogoče prišle v stik, nazdravljajoče druga drugi, vse enake, vseh enakih ljudi.

Vsak je prinesel stol, mizico, vsak svoje krožnike, kozarce, palete piva, meso, trije so bili zadolženi za žar, vsi so imeli vse, iz avtov so vlekli blazine, stole, stolčke, ležalnike, vse zložljivo, vse priročno, loparje za badminton, lovilce žog, loparje za drugačne žoge, leteče krožnike. In vsak bo pospravil svoje, skrbno, da se kaj ne zgubi, kaj ne zameša.

Jesti, piti, jesti, zaporedoma, izmenoma, nenehno, cel dan, žvečijo glasno, segajo si v besedo, govorijo s polnimi usti, mastna usta brišejo kar v roko, v kožo, redko kdo pogleduje ženske, vsi govorijo, spominjajo se, vsi modrujejo, ženske prevzemajo pripravo hrane in potem pospravljanje na kup, moški prevzamejo skrb za pijačo in žar.

Metulj na jasi se ne zmeni zanje, rogač na akaciji pa kakor da čaka, pajek na hrastovem listu čaka, glista in krt, mali glodalci, ki jim ne vedo imena, vsi čakajo, da ti ljudje odidejo, da se vrnejo, od koder so prišli. In potem morda čakajo, da se ob koncu tedna vrnejo nazaj in pustijo za seboj vse te ostanke ...

Vrnili se bodo v škrbaste posejane bloke in stolpnice, ki označujejo obrobje mesta, pred televizorje, v mehke sintetične sedežne garniture, zmeščane, zguljene, med stene, obložene z omarami, v majhne kopalnice s straniščem, v zvoke sosedov, v zatohle kokošnjake, prekate, škatle, geometrične labirinte, kjer imajo vsi televizor na istem kraju, drug pod drugim, vsi posteljo na istem mestu, drug pod drugim, štedilnik na istem mestu, straniščne školjke točno drugo pod drugo, kjer se vse odvaja v isti kanal, vsi spalnice v isti sobi, multiplicirano v štiri, štirinajst, dvajset nadstropij; zneseno skupaj, do poslednje žličke, kuhalnice, šivanke, spominskega albuma ... Vrniti se bo treba, proti večeru, zvečer, s polnim želodcem, omamljen od piva, sit govoric in družbe, z mislijo na prekleto službo, na prekleto brezposelnost, na nov delavnik, na prekleto prazno nedeljo. Vrniti se bo treba.

Le reka ne čaka, da pridejo, reka teče tudi ob sobotah neskončno, stolčena zemlja si opomore šele na jesen, ko je bolj mrzlo, in pozimi je mir, potem pa se vrnejo ljudje iz mesta, vsi enaki, vedno enaki.

"Ne, tem pa ne dam, tem pa ne. Naj gredo delat, naj beračijo drugod. Če bi jim dal kruh in meso, bi ga zavrgli ... "

"Saj je zato prosila, za hrano ... "

"Ne, za denar, nihče ne bo rekel, da jih ne poznam."

"Pijan si, daj, saj bi nas ne bilo konec ..."

"Ne gre za to. Delat naj grejo, delat ... Oni se znajdejo, njim je boljše kakor nam ..."

Poznala je to njegovo prazno vzvišenost, ponižujoč odnos do ljudi, čutila ga je. Kakor bi zavrnil njo. Videla je tiste velike, s žalostno tekočino prelite lešnikaste oči, videla je dolgo, suho, s temno kožo prekrito roko, kako prosi, videla je v cunjeh ovitega otroka na njenem suhem telesu, videla je zraven otroka, ki se je držal matere za pisano krilo, videla je njegove oči, okrogle, velikanske in temne, videla je, da ženska nima dvajset let. Hitro je poiskala nekaj nedotaknjenih ostankov in stekla za Ciganko, vendar je ni več našla. Kakor bi se udrla v zemljo. Pregledala je prostorčke med grmovjem, naletela že na druge skupine, ki so imele svoj piknik, Ciganke z otrokoma ni bilo več. Mogoče, mogoče si je pri drugih kaj sprosil ...

"Tam naprej, za Tomačevim imajo svoj tabor in beračijo po celem mestu ... Ne razumem, kako se temu ne da narediti konca ... "

"Pa če jim kaj daš, te ni konec."

"Gre za princip. Nič ne rešiš, če enkrat daš. Nič. Samo potrdiš jih v njihovi beračiji, drugega nič. To ni rešitev. To je tako, kot hočejo, da jim pravijo Romi. Pa bodo vedno samo Cigani in drugega nič. Za ves svet ... "

Videla je njegov naduti in dostojanstveni obraz. Izmed vseh dvajsetih in več ljudi je seval največjo praznino, največjo krutost, največjo nadutost.

Spet jo je porazil, spet ni uspela s kljubovalnostjo. Ciganka je odšla. In imela je vendar otroka. Videla je, kako se je nasmihal njenemu naporu, da bi izničila njegovo odločitev. Vesel je že bil, ko je uspel, pol na silo, pol s prepričevanjem, da sta šla, njuna otroka sta na morju, hvala bogu, da jima je dobro, kaj naj bi drugega, kot da je šla. Če piknik, pa piknik.

V službo se ni mogel zmuzniti to soboto, ona pa je bila muhasta in trpeča in tako je povabilo prišlo prav. Če piknik, pa piknik. Tudi zanj.

Zanj se je vse spremenilo, vse se je predruožilo. Mesto je seglo daleč na polja, obvoznica je presekala polja, kakor bi skupaj z mestom ves prostor stisnila, zrinila čisto ob reko, da ni bilo več polja in travnikov in da Sava ni bila več tako daleč.

Tudi Sava se je od njegove mladosti spremenila, včasih so hodili do črnuškega mosta in so se spuščali do Tomačevega in potem nazaj, dvakrat,

trikrat na dan, cele počitnice, kamni pa so bili vidni, čisti, reka jih je sprejela, otroke iz predmestja. Zdaj je vse oblečeno v zeleno mreno, vse je prekrito z neko prevleko, lesk je potemnel. Sava teče motna. Danes je stopil samo do obrežja in jo pogledal enkrat in se obrnil. Vse spomine bi rad zbrisal.

Žena se odtuja, ni poti nazaj, mučenica je, on ne ve zakaj. Služba postaja negotova, težka, napredka ni. Obtičal je v bloku, v materinem stanovanju, s končano gimnazijo je obtičal v službi, ona ima prevelike zahteve, razčustvovana je, hudobna postaja s svojimi pikrimi pripombami, ki skelijo, obtožuje ga, s svojim obrazom, mučenica postaja. Vse skupaj se preveša v nič, v žalost.

Čutila je, da je na robu, hotela je stati pokončno, v vsaki situaciji pokončno, da se vidi njeno trpljenje daleč okoli. Jasno je, da ji je bilo prepovedano vzpostaviti zvezo, jasno je, da je trpljenje nekaj, kar morajo drugi upoštevati in se klanjati, ona je prevarana v upanju, da jima bo lepo, ona je zapuščena, ona je ogoljufana. Zakaj je ne objame, zakaj je ne usliši, zakaj ji vsaj ne vrača čustev? Tudi ona ima pravico, da lahko malo spi, vsaj malo. Oba bosta omamljena in bo laže. Samo brez prepira, samo brez sovraštva. Tega se je morala že dolgo bati.

Naj vidijo vsi, naj vidi to njen gimnazijski sošolec. Kako je že bilo takrat? Poti so se razšle. Mogoče nesrečno razšle.

"Sodobni otroški vozički imajo po osem ali celo šestnajst koles, bolje kolesc. Otroci spijo, ko jih trese, če se pelje po makadamu. Če se ne pelje po makadamu in ne po granitnih kockah, jih ne trese. Otroci vseeno spijo, vseeno zrastejo ... "

Družba se je počasi razvodenila, pritisk ni pojenjal, ker od nikoder ni bilo dežja, počasi se je vedelo, da bodo nekateri odšli, nekateri so utihnili, prišel je njihov čas, da bi zakinkali, ko se spanju niso mogli upreti, raztopili so se v manjše skupinice, ki so obsedele za mizicami, na odejah, kozarci so bili napol popiti, ostanki jedi so privabljali muhe, oglodane kurje kosti, ostanki čevapčičev, kruha, gorčice, ajvarja, polovičke hrenovk, plastične steklenice mineralne vode, kokakole, zlomljeni zobotrepci, obgrizene pečene paprike, siti in težki želodci, postano pivo v plastičnih narebranih kozarcih, temno pivo ...

On briljira, zabava lahko vse, on je lahko v sredini, uživa, čeprav ni mu bilo, da bi šel, to sceno pozna, ve, kako je, vedno je enako, ve, da

imajo vsi nekakšne krize, vedno se potem spričkata, on je zasičen, ona premalo upoštevana, ve, da bo potem jezen kar vnaprej, pripravljen je, da bo naredil sceno, da bo prepir, da ne bo pogovora, da je potem mir ubijajoč mir. Še cela nedelja je, ko bo moral zdržati doma ...

Sitni otroci, niti igra jim ne gre, jokajo, naveličani so, polni so, krute igrice so se šli, starejšim ni bilo moč dopovedati ... ne poznajo se dobro, prevelike razlike so med njimi ... mlajše mamice morajo paziti, da jim ne uhajajo k vodi, takoj bi jih odnesla, nenehno zahtevajo cele starše, njihovo budnost, pozornost, ljubezen. Odveč so.

"To je res; vrednost ure se ne določa po njeni starosti, mogoče oblika, drugače pa samo obrabljenost ... nikoli, ne, tega ne boš govoril, ne da se, kdo pa misliš da bo prišel nastopat v Ljubljano? Če je svetovno prvenstvo, pridejo, morajo priti; hokej, se spomniš, hokej in telovadba; drugače pa ne; to je res; jaz vedno gume menjam v Kranju; tam pa res ne vidim posebnega smisla; ne, o plačah, prosim ne; seveda, vse so zlastnili; lani smo šli ven smučat, pa pravzaprav ne vem, zakaj je smučanje tako velika dobrota; midva pa že hodiva sama; če tako pomisliš, ampak mraz in tista plundra in kratki dnevi; ne, midva pa ne greva v šolo, kaj pa naj bi tam zvedela, kdo pa se sploh še resno ukvarja z mladino; cele dneve je pred ogledalom; nikoli se ga ne nažrem, nikoli; dvanajst let smo živeli skupaj; kako zdržiš; nikoli jih ne bodo dosegli, to se ne da; triindvajset let v isti službi; noro, kaj so počeli z njimi, takšne košarke še nisem videl ... "

Nihče ne vidi njenega trpljenja, nihče noče prepoznati njene samotne, trpeče drže. Samo on, on. Tiho je, ne posega v debato, on ve, on jo pozna še iz gimnazijske mladosti, on razume njeno hrepenenje. Ni mogla ugotoviti, katera je njegova žena, kateri so njegovi otroci. Z nekom je, nekako je prišel v to družbo. Premalo jih pozna, da bi lahko sklepala.

Nevihta je usekala nenadoma. Potem ko je grmenje v daljavi že potihnilo. Težke mrzle kaplje so udarile po goli, po suhi, trdi zemlji, da so se odbijale, po listih dreves in grmovja, da so jih cefrale, po gladini reke, po razgaljeni koži ljudi v kopalkah, v spodnjih majicah, v spodnjem perilu, udarile so po pločevini, da je tolklo in da so moški pomislili na točo. Streznila je vse, da so začeli letati kakor muhe, kje je zavetje, kje počakaš, da mine, ker boš moker, ker po goli koži boli, ker se bodo otroci prehladili.

On se je zatekel v njun avto, urejen, počiščen, nekoliko star avto, rešil je dve pivi, dovolj bo, da dež pojenja, za sladki dremež. Na srečo

se ni nihče prilepil, potem bo tako pospravil, med prvimi, ki so še ostali, bo šel, on že ne bo z njimi do konca, ne bo se ga napil, on ima časopis, vse svoje, vse ima v avtu. Ni je čakal, pravzaprav je gledal, da ne bi, da se ne bi zatekla v njun avto, prepir bi bil divji. Se mu ne da, ne ljubi se mu, nima smisla, kar naj gre h kateri od zaupnic, gotovo bo tam katera od hijen, krokarič tolažnic, raznašalk, poslušalk, naj gre kamor koli ...

Tudi ona ne bi šla v njun avto, samo k njemu ne, samo tja ne. Gnusi se ji, gabi se ji. Dovolj je. Kamor koli. Saj bo večer z njim, jutri, v nedeljo, bo z njim, obsojena je nanj. Zdaj pa ne bi rada. Njena bolečina je prehuda.

Gosta koprena vode, vsega dežja je prekrila ozračje. Zbežala je za sošolcem. Nekako namenoma, ne preveč hote, kakor da bi tako naneslo. Ja, tako je naneslo. Govorila bi z njim, dotaknila bi se ga rada. Mogoče je kaj v spominu, mogoče.

"Bog vidi, kako trpim." Samo to je rekla. Želela si je, da bi videl on, njen sošolec, ne Bog.

"Bog? Ne, on ne, on je velikodušen, on se ne ukvarja s toliko posamezniki. In s tako minljivimi in praznimi vsebinami našega življenja. On ne more videti našega trpljenja."

Kakšna gotovost je bila v njegovem glasu, kakšen mir. Položil ji je roko čez ramo. Nežno. Ni ga treba prositi, on jo je razumel. Pa se še ni hotela zjokati, to bi potem, ko bi si dodala še trpljenje zaradi varanja. Prvič, samo enkrat, za vse, takoj. Če bog ne vidi trpljenja, potem tudi ne vidi greha.

Počasi se je zbistrilo, poznopopoldansko sonce je dajalo jasno svetlobo, ko je voda zmila ozračje, ko je ropot dežnih kapelj pojenjal. Vse se je pomirilo, pritisk je popustil, samo luže so bile pod kolesi avtomobilov, samo mokro je bilo vse.

Ko se je vzravнала, ko si je popravljala bluzo, ko ji je pomagal vzrav-nati sedež avtomobila, ko si je v vzratnem zrcalu urejala lase, ko je čutila umirjeno telo, je videla tam Ciganko z otrokoma. Stala je nemo, ob njej je bil otrok in enega je imela v culi ob telesu. Nič ni prosila. Povsem suhi so bili, dež jih ni zmočil. Videla je izraz na njenem obrazu. Bil je miren, pomirjujoč, z rahlim, nežnim, komaj opaznim nasmeškom. Mogoče zarotniškim. Greha ni bilo, če ga Bog ni videl. Saj ji ni treba jokati. In Sava teče še naprej.